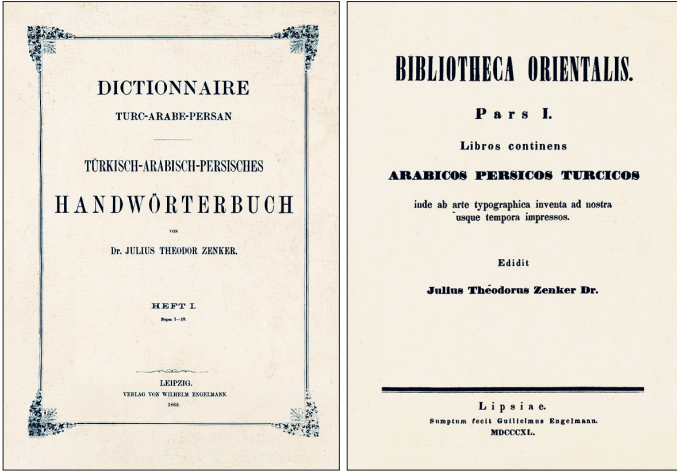

Julius Theodor
Zenker'in
Türkçe-
Arapça-
Farsça
sözlüğü ile
Bibliotheca
Orientalis adlı
eserlerinin
kapakları

ZENTA

1697'de

Osmanlı ordusunun
Kutsal İttifak güçleri tarafından
bozguna uğratıldığı yer.

Günümüzde Sırbistan Cumhuriyeti'nin Voyvodina eyaletine bağlı Bačka bölgesinde bir şehir olup (2011 nüfusu 18.397) Macarca Szenta, Sırpça Senta şeklinde anılır. Şehir Tuna'nın kollarından Tisa nehrinin sağ kıyısında yer alır. Bugün önemli bir tarımsal ticaret merkezi, aynı zamanda bir sanayi şehridir (dokuma, mobilya, makine). Zenta'nın bulunduğu kesimin tarihi eski çağlara kadar iner. Bir yerleşim yeri olarak adı ilk defa 1216'da Szintarev şeklinde geçer. Uzun süre Macar Krallığı idaresinde kalan kasaba 1241-1242'de Moğol akınlarına hedef olmuştur. Bir ara Sırp despotlarının nüfuzu altına girdikten sonra 1506'da Macar Kralı II. Vladislav zamanında serbest bir şehir statüsü kazandı. Bu sırada bir kale, iskele ve manastırdan ibaret yerleşme yeri durumundaydı. 1526'da Mohaç Savaşı'nın ardından Macar Krallığı yıkılınca Voyvodina bölgesini ele geçiren Çar Yovan'ın (Jovan Nenad) nüfuzu altına girdi. 1527'de Yovan'ın öldürülmesinden sonra Osmanlı himayesindeki Macar Kralı Zapolya'nın idaresine katıldı. 1541'de Budin eyaleti teşkil edilince şehirde doğrudan Osmanlı hâkimiyeti kuruldu ve Segedin sancağına bağlandı. XVII. yüzyılın ortalarında Evliya Çelebi burayı küçük bir palankası olan kasaba şeklinde tarif eder. Birkaç dükkân, bahçeler, kiliseden çevrilme bir caminin yer aldığını yazar. Kasabanın bulunduğu yer, özellikle 1683'te Osmanlılar'ın Viyana bozgunu sonrasında stratejik açıdan büyük önem kazandı. Osmanlı birlikleriyle Habsburglar'ın başını çektiği müttefik kuvvetler arasındaki ilk çarpışmalar 1686 Ekiminden itibaren başladı. Fakat Zenta'ya asıl önem kazandıran savaş 11 Eylül 1697'de kasaba yakınlarında Tisa nehri geçidinde vuku buldu. Zenta bozgunu diye anılan bu mücadele Avrupa tarihinde, Osmanlılar'ın Macaristan'dan tamamen çıkarılmasının son halkasını teşkil eden bir dönüm noktası olarak kabul edilir.

II. Viyana Kuşatması'nın ardından kaybedilen toprakları geri almak için sefere çıkan II. Mustafa 1695 ve 1696'daki seferlerde başarılı olunca üçüncü bir sefere daha karar vermişti. Sefer 12 Nisan 1697 günü tuğlar dikilerek ilân edildi. 18 Haziran'da padişah ordunun başında Edirne'den

alınmıştır: *Bibliotheca Orientalis: Manuel de bibliographie orientale* (I-II, Leipzig 1846-1861, 1884; Amsterdam 1966). Eser adlarının Arap harfleriyle yazıldığı çalışmada önsöz ve açıklamalar Fransızca kaleme alınmıştır. II. cildin başında (s. 1-112) ilk cilde bir ek yer almakta, daha sonra çeşitli dillerde doğu Hristiyanlık literatürüne Hindistan, Çin, Malay, Japon, Mançu, Moğol ve Tibet literatürüne yer verilmektedir. Eserdeki bazı künyeler ikinci elden temin edildiği için kimi eksiklikler taşımaktadır. Ardından Karl Friederici, Ernst Kuhn, August Müller, Lucian Schermann, Victor Chauvin gibi müellifler bu eseri tamamlayan çalışmalar ortaya koymuştur (Fück, s. 246). 4. *Vocabulaire phraséologique français-arabe* (Leipzig 1854, 1867). 5. *Türkisch-Arabisch-Persisches Handwörterbuch* (I-II, Leipzig 1866-1876; Hildesheim 1967, 1994, 2009; I-II, New York 1979). İlk fasikülü 1862'de çıkmaya başlayan ve müellifin temel eseri kabul edilen Türkçe-Arapça-Farsça bir sözlüktür. Müellif eserini Türkçe'nin eski ve yeni dönemi için bir rehber olmak üzere hazırladığını belirtmektedir. Theodor Benfey bu eserinden dolayı Zenker'i o dönemin en yetkin Türk dili uzmanı olarak nitelendirmiştir.

Tercümeleri. 1. *Constantinopel und die malerische Gegend der sieben Kirchen in Kleinasien. Nach der Natur gezeichnet von Thomas Allom. Nebst einer kurzen Geschichte Constantinopels und Erklärung der Stahlstiche von Robert Walsh* (Braunschweig 1841). Thomas Allom ve Robert Walsh'tan İstanbul'la ilgili çalışmalarının tercümesidir. 2. *Allgemeine Grammatik der Türkisch-Tatarischen Sprache von Mirza A. Kasem Beg* (Leipzig 1848; Amsterdam 1981). Mirza Kâzım Bey'in *Grammatika turetsko-tatarskogo yazıka* (Türk-Tatar dilinin gra-

meri; Kazan 1839, 1846) adlı kitabının Almanca'ya çevirisidir. Karşılaştırmalara dayanan eser Rusya'da Türkiye Türkçesi'yle ilgili olarak yayımlanan ilk önemli kitaptır. 3. *Nineveh und Babylon, nebst Beschreibung seiner Reisen in Armenien, Kurdistan und der Wüste* (Leipzig 1856). Austen Henry Layard'ın *Discoveries in the Ruins of Nineveh and Babylon with Travels in Armenia, Kurdistan and the Desert* adlı eserinin tercümesidir. 4. *Sitten und Gebräuche der heutigen Egypter* (I-III, Leipzig 1852, 1856). Edward William Lane'in *The Manners and Customs of the Modern Egyptians* adlı eserinin çevirisidir. 5. *Untersuchung über die Kasimof'schen Zaren und Zarewitsche (Beiträge zur Geschichte der Völker Mittelasiens)* in ilk cildi olarak neşredilmiştir, Leipzig 1867). Vladimir Vladimirovic Veljaminev-Zernov'un *Kâsım Hanlığı* hakkındaki eserinin Rusça'dan çevirisidir.

BİBLİYOGRAFYA :

J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 245-246; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, II, 319; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikîn*, Beyrut 1984, s. 225; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVIII, 585; W. Behn, *Concise Biographical Companion to Index Islamicus: An International Who's Who in Islamic Studies from its Beginnings Down to the Twentieth Century*, Leiden 2004, III, 691; Heinrich Klenz, "Julius Theodor Zenker", *Allgemeine Deutsche Biographie*, 45, Leipzig 1900, s. 62-64 (Onlinefassung), <http://www.deutsche-biographie.de/pnd116979860.html?anchor=adb>; Çimen Özçam, "Türkiye Türkçesi ile ilgili Gramer Çalışmaları: Bibliyografya Denemesi", *TDA*, sy. 110 (1997), s. 147; Bülent Gül, "Almanya'da Türkoloji Çalışmaları", *Türk-bilgi*, sy. 11, Ankara 2006, s. 63; "Zenker, Julius Theodor", *Deutsche Biographische Enzyklopädie* (ed. W. Killy – R. Vierhaus), München 1995-2000, X, 642.

MUSTAFA S. KAÇALIN

ZENTA

hareket etti. 1 Ağustos'ta Sofya'dan ayrılan ordu Niş'e doğru ilerledi. Bir taraftan da Belgrad muhafızı Amcazâde Hüseyin Paşa'ya gönderilen hükümlerle Tuna ve Sava nehirleri üzerine birer köprü inşa ettirmesi bildirildi. Henüz ordunun Varadin'e mi yoksa Orta Macaristan ve Erdel'e mi yöneleceği belli değildi. Bu iki nehir üzerine köprü kurularak müttefiklerin hazırlık yapması engellenmek isteniyordu. Habsburglar bu yüzden güçlerini Varadin, Orta Macar ve Erdel bölgesinde dağınık halde tutmak zorunda kalacaktı. 10 Ağustos'ta varılan Belgrad'da seferin yönünü belirlemek için toplantı yapıldı. Belgrad'a çağrılan Tımişvar muhafızı Koca Câfer Paşa'nın Orta Macar ve Erdel'e gidilmesi yolundaki fikri toplantıda öne çıktı. Ordu Pançova (Pančevo) istikametine yönelecek, Titel'den sonra Segedin Gyula (Göle) ve Yanova alınacak, oradan Varadin'e geçecekti. Habsburg müttefik güçlerinin başında bulunan Prens Eugen, Osmanlı ordusunun Varadin'e saldıracağını tahmin ediyor, ancak kesin bir bilgi edinemediği için orduyu seyyar halde tutuyordu. Osmanlılar'ın Pançova'ya doğru ilerlemeye başlaması üzerine Prens Eugen yeni bir harekât planı hazırladı. Bu son gelişmeyle Osmanlılar'ın doğrudan Varadin'e değil Orta Macar ve Erdel'e saldıracağını anlamıştı. Osmanlı ordusu 20 Ağustos'ta Pançova'ya ulaştı. Fakat Avusturya ordusunun Titel ve Segedin arasında bulunduğu öğrenilince harekât planı tekrar gözden geçirildi ve Titel'e saldırılmasına karar verildi.

Prens Eugen şaşkınlık içinde Türk tarafını adım adım izlerken Osmanlı ordusu 27 Ağustos'ta köprüden geçip Titel Kalesi'ni aldı. Titel'in fethine rağmen padişahın hâlâ Tisa nehrinin karşı tarafında beklemesi Prens Eugen'in Osmanlı sefer planını anlamasını güçleştiriyordu. 30 Ağustos'ta II. Mustafa ve Osmanlı ordusu Titel'den ayrılıp gösteriler eşliğinde Tisa nehrinden geçti. Avusturya birliklerinin uzakta olduğu yönündeki haberler üzerine yapılan toplantıda Vezîriâzam Elmas Mehmed Paşa daha önce karşı çıktığı Varadin'e yürünmesi fikrini savunmaya başladı. Ancak Varadin'e saldırmak için güzergâhta dokuz farklı yerde köprü kurmak ve bataklık arazileri aşmak gerekiyordu. Türkler'in Varadin'e yönelmesiyle Prens Eugen birliklerinin bir kısmını 2 Eylül'de buraya yardım için yola çıkardı. Segedin Kalesi saldırıya açık hale geleceğinden Eugen oraya da bazı birlikler gönderdi. Müttefiklerin Varadin önlerinde tabyalara yerleşmesi kaleyi fethetmek amacıyla hazırlık ya-

pan Osmanlı ricâlini telâşa düşürdü. Bunun üzerine Osmanlı ordusu, isyan eden Tökeli İmre'nin başında bulunduğu Macarlar'la da iş birliği yapmak için istikameti tekrar Segedin'e çevirdi ve 8 Eylül'de Zenta Kalesi'ni zaptetti. Bu sırada yine bir plan değişikliği yapıldı. Küçük Kanije önlerinde köprü kurulması yerine Zenta önlerinden Tisa nehrinin geçilmesine karar verildi. Nehir üzerine tombazlardan oluşan bir köprü inşasına başlandı. Prens Eugen'in hızla yaklaştığı haberleri geldiğinden bir an önce karşı yakaya ulaşılması gerekiyordu. Ancak bu bölge nehri aşmak için uygun bir yer değildi ve saldırıya açık bir arazi durumundaydı. Osmanlı ordugâhında yoğun bir çalışma başlatıldı, Tisa nehri üzerine seksen üç araba tombazından büyük bir köprü kuruldu. Köprüden ilk önce otâğ-ı hümayun, iç halkı, rikâb-ı hümayun ağaları, hazine-i âmire ile padişah geçti. Onları yeniçeri, sipahi ve silâhdarlar, cebeciler, cepthane, yedi kolonborna, on iki şâhî ve üç havan topuyla birlikte topçu ve top arabacı ocakları neferleri takip etti (10 Eylül). Ertesi gün diğer asker ve mühimmat malzemelerinin geçişi sürdü. Prens Eugen'in 60.000 kişilik bir orduyla Segedin'e yardıma geldiği ve bir saldırı planladığı yönünde haberler ulaşınca köprü ve Tisa nehriyle Habsburg birlikleri arasında sıkışmamak için bazı kuvvetler onları karışlamak amacıyla ileriye yollandı.

Osmanlı ordusunun Zenta önlerinde Tisa nehrini aşmaya başladığı haberlerine Prens Eugen bir türlü inanamıyordu. Zira arkalarında hızla yaklaşan Habsburg ordusu varken köprüden geçmeye çalışmak çok tehlikeli bir işti. Eugen en kötü ihtimalle Osmanlılar'ın ordularını ikiye ayırdıklarını, bir kısmının Tisa nehrinden geçerek Erdel taraflarını zaptetmek için gideceğini, diğer kısmının ise Segedin üzerine yürüyeceğini düşünüyordu. Tisa nehrini geçen grubun ardına düşmek imkânsız gibiydi. Çünkü ağır toplar geride bırakılmıştı ve uzun bir takip için yeterli erzak yoktu. Bu sebeple Eugen en azından Segedin düşmeden yardım edilmesi kararında ısrar ediyordu. Ancak 11 Eylül'de Boşnak Câfer Paşa esir alındığında düşünceleri değişti. İşkenceyle tehdit edilen Câfer Paşa padişahın, sipahinin ve bütün ağırlıkların köprüden geçtiğini ve Osmanlı ordusunun bir kısmının Zenta tarafında bulunduğunu anlattı (*Memoirs of Prince Eugen of Savoy*, s. 50-51). Câfer Paşa'nın ifadeleri gözükülen ve diğer eserlerin verdiği bilgilerle örtüşüyordu. Eugen yine de bunlara inanmayıp durumu bizzat görmek istedi. Os-

manlı ordugâhını gözleyebileceği bir yere gitti. Burada gördükleri istihbarat kaynaklarını doğruluyordu. Böylece Osmanlı ordusunu sıkışık durumda yakalama fırsatını elde etmişti. Yine de âni bir saldırı yerine daha temkinli hareket etmeyi düşünüyordu. Fakat Osmanlı birliklerinin düzensiz şekilde çekilmeye çalıştığı yönünde alınan yeni bir haber üzerine hemen saldırı emrini verdi.

11 Eylül günün ikinci vaktinde savaş düzeni almış müttefikler yoğun top ve tüfek atışına başladı. Asıl taarruza ise saat altıdan sonra geçildi. Önce Osmanlılar tarafından terkedilen ilk metris zaptedildi. Daha sonra ikinci metrise iki defa hücum düzenlendiyse de buradaki askerler yerlerini terketmedi. Üçüncü saldırıda da arabalarla oluşturulan çift siper ve kalın zincirlerle iki sıra halinde tahkim edilen savunma hattı aşılamadı, ayrıca yoğun top ateşi hücumun başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açtı. Hatta bir ara yıpranan sağ kanada destek için Kont Rabutin'in birliklerinin kaydırılması Habsburg ordugâhını saldırıya açık hale getirmiş, fakat Osmanlı askerlerinin savunma durumundan çıkamaması yüzünden müttefik ordusu büyük bir tehlikeden kurtulmuştu. Ağır kayıplar vermesine rağmen kesin bir üstünlük elde edemeyen Eugen, Osmanlı ordugâhına başka bir cepheden saldırmaya karar verdi. Yeni saldırı yönü Segedin'di. Osmanlılar, Segedin yönünden bir taarruz beklemedikleri için bu yöndeki metris yeterince tahkim edilmemişti (*Anonim Osmanlı Târîhi*, s. 128; Kantemir, III, 278-279).

Prens Vaudemont kumandasında Segedin tarafına giden Avusturya süvarisi birden Osmanlı ordugâhına saldırdı ve bunlara mukavemet etmek mümkün olmadı. Osmanlı askerlerinin nehre doğru kaçtığı görülen Avusturya ordusunun sol kanadı yoğun tüfek atışlarıyla Segedin tarafındaki yamaçlardan taarruza geçti. Kaçan Osmanlı askerleri nehri aşmak için köprüye akın etti. Ancak köprü'nün sağ ve sol tarafına arabalarla siperler oluşturulduğundan askerler birbirini ezerek Tisa nehrine döküldü ve çoğu boğuldu. Bu arada Osmanlı sağ kanadında da büyük bir bozgun yaşanıyor. Sağ kolun bozulmasıyla ordugâhın merkezi kuşatıldı. Prens Eugen de Stîrya alayının başında bizzat savaşa katıldı. Osmanlı askerlerinin bir kısmı savunmanın artık mümkün olmadığını görünce yine köprüye doğru kaçmaya başladı. Bunun görülen Sadrazam Elmas Mehmed Paşa köprü'nün iki tombazını kaldırdı ve as-

kerleri cepheye geri döndürmeye çalıştı. Hatta elindeki kılıçla köprü'nün önüne gelip kaçanları engellemek istemesi hayatına mal oldu. Habsburg birlikleri Osmanlılar'ın kaçış yolunu tutarak köprüyü parçaladı, nehri geçemeyen askerler neredeyse tamamen imha edildi.

Avusturya kaynaklarında savaş meydana veya nehre düşerek ölen Osmanlı askerinin sayısı 30.000 civarında gösterilir. Yaklaşık 4000 asker de esir düşmüştü (*Memoirs of Prince Eugen of Savoy*, s. 52; Angeli, s. 111). Bazı Osmanlı kaynaklarında ise kayıp miktarının 7-8000 dolayında olduğu belirtilir. Sadrazam Elmas Mehmed Paşa, Koca Câfer Paşa, Anadolu Beylerbeyi Mısırlızâde Vezir İbrâhim Paşa, Adana Beylerbeyi Vezir Fazlı Paşa, Diyarbekir Beylerbeyi Kavukçu İbrâhim Paşa, Maraş Beylerbeyi Yunus Paşa, Rumeli Beylerbeyi Küçük Câfer Paşa, birçok sancak beyi ve kumandan hayatını kaybetmişti (*Nusret-nâme*, s. 323; Kantemir, III, 281). Osmanlı tarafının kayıpları çok büyük olmamakla beraber asıl mesele tecrübeli kumandanların çoğunun savaş meydanında kalmasıydı. Müttefik tarafında ise yirmi sekiz subay ve 401 er ölmüş, 133 subay ve 1465 er yaralanmıştı. 12 Eylül sabahı Habsburg askerleri Osmanlı ordugâhına girince yedi tuğ, 423 sancak, seksen yedi topla birlikte Osmanlı ordusunun çok sayıda teçhizat ve mühimmatını ele geçirdi (Angeli, s. 111). Nehrin karşısındaki ordunun tamamen yok edildiği haberini padişaha gecenin ilerleyen saatlerinde Bozoklu Mustafa Paşa bildirdi. Gece yarısı padişah otağında bir toplantı yapıldı. Burada Avusturya ordusu üzerine yürüme veya Tımsıvar'a çekilme konuları tartışıldı. Sonunda Osmanlı ordusu Tımsıvar'a doğru yola çıktı. Bazı tarihçiler, Prens Eugen'in üzerlerine geldiğini öğrenen Osmanlı kuvvetlerinin nehri geçmek yerine sipere girip savunma yapmış olması durumunda bu bozgunun yaşanmayacağını dile getirmişlerdir. Zira Prens Eugen hem donanım olarak genel bir saldırıya hazır değildi hem de asıl niyeti Segedin'e yardım ulaştırmaktı. Bu yüzden Zenta "Eugen'in bile beklemediği" bir zaferdi. 1683'te başlayan büyük Türk savaşlarının sonuncusu olan Zenta, Osmanlılar'a karşı teşkil edilen mukaddes ittifakın önemli bir başarısı kabul edilmiş ve Batı dünyasında büyük bir heyecana yol açmıştır. Bu bozgun aynı zamanda kaybedilen toprakları yeniden kazanma gayret ve düşüncelerinin sonunu getirmiştir. 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması da bu bozgunun bir neticesidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tarih-i Vak'anâme-i Ca'fer Paşa, Macar İlimler Akademisi, Doğu Külliyyatı, Török F., nr. 60, vr. 157*-166*; *Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 126-128, 613-626; *Tarih-i Mehmed Giray (1094-1115/1682-1703): Değerlendirme-Çeviri-Metin* (haz. Uğur Demir, yüksek lisans tezi, 2006), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 96-97; P. Rychaut, *The Turkish History: The Origin of that Nation and the Growth of the Ottoman Empire with the Lives and Conquests of their Federal Kings and Empires*, London 1704, II, 551-552; *Silâhdar, Nusret-nâme: Tahlil ve Metin* (haz. Mehmet Topal, doktora tezi, 2001), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 276-325; *Uşşâkizâde İbrâhim, Uşşâkizâde Tarihî* (haz. Raşit Gündoğdu), İstanbul 2005, I, 274-280; D. Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükselişi ve Çöküş Tarihi* (trc. Özdemir Çobanoğlu), Ankara 1980, III, 260-282; Marsigli, *Osmanlı İmparatorluğunun Askerî Vaziyeti*, s. 214-215, şekil 29; *Memoirs of Prince Eugen of Savoy* (trc. W. Mudford), New York 1811, s. 49-55; A. Arneht, *Prinz Eugen von Savoyen*, Wien 1864, s. 98-107; M. E. von Angeli, *Feldzüge gegen die Türken 1697-1698 und der Karlowitzer friede 1699*, Wien 1876, tür.yer.; Gy. Dudas, *Zenta Csata*, Szeged 1886; *Romen Kaynak ve Eserlerinde Türk Tarihi I: Kronikler* (haz. Mehmet Ali Ekrem), Ankara 1993, s. 203; Orhan F. Köprülü, "İlm-i Nücûma Âid Bir Risâle-nin Tarihî Kaynak Olarak Ehemmiyeti", *TD*, II (1950), s. 317-318; Mücteba İlgürel, "Zenta", *İA*, XIII, 535-538; Geza David, "Zenta", *El²* (İng.), XI, 492.

ERHAN AFYONCU

ZER-İ MAHBÛB

(زر محبوب)

Osmanlı döneminde kullanılan
bir tür altın sikke.

İlk defa II. Mustafa zamanında basılmış ve tedavüle çıkmış, çok rağbet gördüğünden **zer-i mahbûb** (sevilen altın) adıyla anılmıştır. Bu paranın, Mısır'da basılan altının piyasada çoğalıp İstanbul'da basılanların azalması sebebiyle 1108'de (1696) çıkarılan cedîd eşrefî altınıyla bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Bu altın para üzerinde padişah tuğrası da yer aldığı için ayrıca "yeni tuğralı, cedîd eşrefî, tuğralı" diye adlandırılmıştır. Edirne ve İzmir'de de darphâneler kurularak yeni sikkenin basımına önem verildi; çünkü yeni malî tedbirler çerçevesinde vergi tahsilâtının bu yeni para üzerinden yapılması kararlaştırılmıştı. Piyasaya çıkan cedîd eşrefî altını Mısır'da da darbedilince bu altın zer-i mahbûb olarak anılmaya başlandı. III. Ahmed zamanında 1128'de (1716) yarım miskal (12 kîrat = 2,60 gr.) ağırlığında ve eski yaldız altınlarından daha halis 24 ayarında, 18 mm. çapında altın sikke basıldı. Bu yeni sikkeye de "İstanbul zer-i mahbûbu"

denildi. Bunun eşrefî altınlarından farkı arka yüzündeki darp yerine Kostantiniye değil İslâmbol yazılmasıydı. İstanbul'da ilk zer-i mahbûbların 1145'te (1732) Hekimoğlu Ali Paşa sadâretinde çıkarıldığına dair bilgiler yanlıştır. Bu devirde basılan zer-i mahbûbların yarımıkları da mevcuttur. Üzerlerindeki yazılar eşrefîlerin aynı olup yalnız burada da Kostantiniye yerine İslâmbol yazılmıştır. Bu tarihten sonra İslâmbol imlâsı bazı altın ve ekseri meskûkâtta kullanıldı.

I. Mahmud döneminde basılan altınlar şekil, ayar, vezin ve kıtaca daha öncekilere benzerse de ayarları azaltıldı (binde 952'ye indirildi). Fındık altınları 150 paraya, cedîd zer-i mahbûblar 110 paraya rayiç buldu. III. Osman devrinde basılan zer-i mahbûblar vezin ve ayar bakımından I. Mahmud zamanında basılanlarla aynı olmakla birlikte III. Mustafa zamanındakilerin ayarları 906'ya düşürüldü. 1184 (1770) yılına kadar zer-i mahbûb 110 paraya (330 akçe), fındık altınları da eski fiyatına yalnız 5 para eklenerek 155 paraya alınıp vermeye başlandı. Ancak giderek altın sikkeler tedavülden çekilmeye yüz tuttu, alışverişler beyaz akçeyle yapıldı, bu durum fiyatlarda artışa yol açtı. Altın paraların eski fiyatından daha fazla değeri olduğu için hiç kimse bunları alışverişte kullan-

Zer-i mahbûb örnekleri: III. Osman (1168 Kahire), III. Mustafa (1171 İslâmbol), I. Abdülhamid (1187 İslâmbol).

